

posteaquam oculos perdidit, ad molam deputatus est, nisi quod maligni spiritus postquam tentationum stimulis intus aciem contemplationis effodiunt, foris hominem in circuitum laborum mittunt? sicut jam supra dictum est. Quod si aliquando idem homo agendo pœnitentiam redeat, ille velut coma reducitur, id est, gratia reflorescente reparatur ad virtutem; deinde, cupiditatis ac luxuriæ subversis columnis, victores hostes dejicit, et reparato certamine in finem fortissime de omnibus triumphabit.

CAPUT XXI.

De ultione stupri in Benjamins ab Israel confecta.

(CAP. XX.) *Egressi sunt itaque omnes filii Israel et pariter congregati, quasi vir unus, de Dan usque Bersabee et terra Galaad ad Dominum in Maspha, omnesque anguli populorum, et cunctæ tribus Israel in Ecclesiam populi Dei, convenerunt quadraginta milia peditum pugnatorum, et reliqua. Quod tribum Benjamin in carnis scelere dejectam dum collectus omnis Israel ulcisci voluisset, prius ipse prostratus est, et tunc peccatricem tribum funditus exstinxit: significat quod is qui semetipsum prius non iudicat, quid in alio rectum iudicet, ignorat; et si novit fortasse per auditum, quod rectum iudicare debeat, recte tamen iudicare aliena merita non valet, cui*

conscientia innocentiae propriae nullam iudicii regulam præbet. Hinc est quod cum tribus Benjamin in carnis scelere fuisset obruta, collectus omnis Israel ulcisci iniquitatem voluit, sed tamen semel et iterum in belli certamine ipse prostratus est. At consulto Domino si ad ulciscendum ire debuissent, iussum est quia juxta divinæ vocis imperium perrexit, et semel, et secundum perdidit, et tunc demum, peccatricem tribum valde feriens, pene funditus exstinxit. Quid est ergo, quod in ultionem sceleris inflammatur, et tamen prius ipse prosternitur, nisi quod prius ipsi purgandi sunt, per duos aliorum culpæ feriuntur, et ipsi jam mundi per ultionem veniant, qui aliorum vitia corrigere festinant? Unde et insipientibus quibusdam et puniendam adulteram deducuntibus dicitur: *Qui sine peccato est vestrum, primus in illam lapidem mittat (Joan. viii);* ad aliena quippe ibant peccata punienda, et sua reliquerant; revocentur itaque intus ad conscientiam, ut prius propria corrigant, et tunc aliena reprehendant: unde necesse est ut, cum contra nos ultio divini examinis cessat, nostra se conscientia ipsa reprehendat, atque ad lamenta pœnitentiæ ipsa se contra semetipsam erigat, nec contra bonos elata, et sibi humilis; sed contra se rigida sit, bonis vero omnibus submissa.

INCIPIT

COMMENTARIUM IN LIBRUM RUTH.

CAPUT PRIMUM.

Transitus Elimelech et Noemi uxoris suæ cum duobus liberis de Bethleem Juda in terram Moub, ut peregrinarentur ibi.

Scrutantibus ergo historiam Ruth, supplicandum nobis cum esse censemus, qui de ejus stirpe nasci voluit, et homo inter homines conversari, qui idem et Deus est, ut sua gratia nos illustrare dignetur, quatenus aliqua de ipsa historia sensu mystico ad laudem ejus et ad utilitatem sanctæ Ecclesiæ opportune nos proferre concedat: ut totum sit ipsius muneris, et quod alienigena populo Dei dignanter associata est, et quod elinguis bonitatem ac misericordiam Dei prædicare permissus est. Unde primum consideremus quid illud significet, quod in capite ipsius historię scriptum est:

(CAP. I.) *In diebus unius judicis, quando iudices præerant, facta est fames in terra. Quid enim significat fames ista in terra in diebus judicis unius? nisi quod ob raritatem spiritualium doctorum et magistrorum populi Dei, quibus iudicandi auctoritas est delegata, fames non panis nec cibi, sed audiendi verbum Dei in terra nata erat synagogæ, quando lex ipsa per Judaicas traditiones corrupta est (Amos viii), ac psalmi atque prophetæ, nec non est historię divinæ non secundum suam proprietatem veraciter intellectæ, sed secundum carnalem sensum stulta*

C interpretacione confusa sunt. *Abiit itaque homo de Bethleem Juda, ut peregrinaretur in regione Moabitide cum uxore sua et duobus liberis. Hunc hominem quidam Decalogum legis intelligi voluerunt, uxorem autem ejus Synagogam, et duos filios, duos honores sive ordines dignitatum, qui temporibus Veteris Testamenti regiminis loco dominari videbantur, hoc est, regalis honor atque sacerdotalis. Isti quippe ordines non solum in gente Judæorum, sed et in cæteris nationibus jure potestatis excellabant, atque ideo duarum plebium, Israelitarum videlicet et proselytorum, quodammodo sibi copulam acquirebant, sicut temporibus David, et Salomonis atque aliorum regum factum est. Alii autem ipsum hominem ad Dominum Jesum Christum referunt, qui per virginem natus in Bethleem Juda, peregrinationem hujus mundi visitare voluit cum uxore sua, sancta videlicet Ecclesia, quam exhibuit sibi formosam, non habentem maculam aut rugam (Eph. v), et cum duobus liberis, quos intelligere possumus duos ordines, hoc est, prophetarum et apostolorum, qui bene liberi dicuntur, quia Redemptoris nostri sanguine a peccati jugo et vetusta servitute liberati esse noscuntur.*

Ipse vocabatur Elimelech, uxor autem ejus Noemi, et duo filii, alter Maaton, et alter Chelion, Ephrathe de Bethleem Juda. Elimelech quippe interpretatur,

Deus meus. Et quis hoc nomine melius censeripotest nominatus quam Salvator noster? ad quem Psalmista ait: *Intende voci orationis meae, rex meus et Deus meus* (Psal. v). Et Apostolus: *Quorum patres, inquit, et ex quibus Christus secundum carnem, qui est super omnia Deus benedictus in saecula* (Rom. ix). Uxor autem ejus vocabatur Noemi, hoc est, *pulchra*, cui sponsus in Cantico canticorum ait (vi): *Pulchra es, amica mea, suavis et decora sicut Hierusalem, terribilis ut castrorum acies ordinata.* Duo autem filii Elimelech erant Maalon et Chelion; quorum prior interpretatur *de fenestra*, sive *a principio*; alter autem, *consummatio*. Sed prior bene potest per tyrum prophetas exprimere; quia per ipsos, quasi de fenestra, primum fidei lumen in orbem processit, ac ipsi veri luminis, quod est Christus, primi praedicatores fuere. Sequens vero qui interpretatur *consummatio*, demonstrat Apostolos, qui hoc quod prophetae per aenigma designaverunt, apertis vocibus explanaverunt, atque ad consummationem pleni intellectus perduxerunt; ad quos ipsa Veritas in Evangelio ait: *Beati oculi qui vident quae vos videtis, et aures quae audiunt quae vos auditis. Dico enim vobis quod multi prophetae et justi voluerunt videre quae vos videtis, et non viderunt; et audire quae auditis, et non audierunt* (Luc. x). Isti ergo merito Ephraethi et de Bethleem Juda exorti memorantur, quia pane caelesti satiati per praedicationem Evangelii fructus colligebant credentium populorum. Ephraethus ergo *frugifer*, et Bethleem *domus panis*, atque Juda *confessio* dicitur. Praecepit ergo Dominus discipulis suis in Evangelio, ut turbas ipsi reficerent, dicens eis: *Vos date illis manducare* (Luc. ix). Et item: *Funtes, inquit, praedicate Evangelium regni* (Marc. xvi). Et item: *Ego, ait, elegi vos de mundo, ut eatis, et fructum deseratis, et fructus vester maneat* (Joan. xv).

Ingressisque regionem Moabitidem, morabantur ibi; et mortuus est Elimelech maritus Noemi. Ordinis ergo ab ipso Domino doctoribus et ad salutem hominum destinatis, qui in Judaea primitus, secundum praecceptum Domini, oves quae perierant domus Israel, requirere cœtibant, subito passio intervenit Redemptoris, qui posteaquam resurrexerat a mortuis, cum carne quam assumpsit de homine pro hominibus, ascendit in caelum, et sedit in dextera Dei, remansitque sponsa ipsius, hoc est sancta Ecclesia, in incolatu istius mundi, cum filiis suis sanctis utique doctoribus, qui acceperunt uxores Moabitides, quarum una vocabatur *Orpha*, et altera *Ruth*, cum apostoli et praedicatores sancti duarum plebium sibi associabant consortium, quia alii ex ipsis directi sunt ad praedicandum in circumcissionem, alii vero ad gentes convocandas in societatem fidei. Unde apostolus Paulus ad Galatas scribens, ait: *Qui enim operatus est Petro in apostolatu circumcissionis, operatus est et mihi inter gentes. Et cum cognovissent gratiam, quae data est mihi, Petrus et Jacobus et Johannes, qui videbantur columnae esse, dextras dederunt mihi et Barnabae societatis, ut nos in gentes, ipsi autem in*

circumcissionem, et caetera (Gal. ii). Quod bene ipsa nomina mulierum expriment; Orpha enim interpretatur *cervix ejus*. Ruth vero, *videns*, vel *festinans*, sive *definiens*. Et quid per Orpham, nisi credentes ex Judaeis designantur? qui cervicis nomine rite nuncupantur; quia robor fidei, et fortitudinem bonae operationis post resurrectionem Domini ipsi primi acceperunt, unde et de primitiva in Hierusalem Ecclesia scriptum est: *Quia multitudinis credentium erat cor unum, et anima una, nec quisquam eorum quae possidebat aliquid suum esse dicebat, sed erant illis omnia communia* (Act. iv). Quid autem per Ruth, quae videns vel festinantis vel definiens nomine decoratur, nisi obedientia et credulitas gentium monstratur? de qua Dominus per Psalmistam ait: *Populus, quem non cognovi, servivit mihi. Ab auditu auris obediunt mihi* (Psal. xvii). Et item: *Aethiopia, inquit, festinavit manus ejus dare Deo* (Psal. lxxvii). Convocabantur ergo haec duae plebes per doctores sanctos ad consortium fidei, et ad societatem electorum per Evangelium sunt copulate, quatenus ex diversis gregibus, secundum sententiam Domini, unum fieret ovile et unus pastor (Joan. x).

CAPUT H.

Quod ibi eis morantibus decem annis ambo liberi eorum mortui sunt, Mahalon videlicet et Chelion, remansitque mulier orbata duobus liberis et marito.

(IBID.) *Manseruntque ibi decem annis, et ambo mortui sunt, Mahalon videlicet et Chelion. Remansitque mulier orbata duobus liberis et marito. Et surrexit ut in patriam pergeret cum utraque nuru sua de regione Moabitide. Audierat enim quod respexisset Dominus populum suum, et dedisset eis escas.* Manserunt ergo duo filii Elimelech in terra peregrinationis suae decem annis, et mortui sunt, cum apostoli et prophetae post perfectionem pii laboris, quem habebant in doctrina plebium et exercitio virtutum, de incolatu istius mundi ad caeleste regnum migrarunt, ut pro expleto Decalogo mandatorum, denarium acciperent aeternae beatitudinis. Remansitque mulier orbata duobus liberis ac marito, cum sancta Ecclesia in peregrinatione hujus mundi persistens, post ascensionem Dominicam in caelos, corporali praesentia carebat Salvatoris, licet majestate divinitatis cum ipsa sit semper. Sed neque ipsi apostoli et prophetae post obitum praesentis vitae, corporali conversatione, cum ea esse poterant, licet orationibus eorum et scriptis quotidie adjuvetur. Surrexit quidem mulier, ut in patriam pergeret cum utraque nuru sua, eo quod audierat quod respexisset Dominus populum suum: cum maximo studio hoc agit mater Ecclesia, ut plebes quas apostoli et prophetae tempore suo instruebant, ad unitatem fidei, et societatem religionis Christianae perducatur; quia veraciter Scriptura referente, didicit, quod justus nunquam sit derelictus (Psal. xxxvi), nec semen ejus eguerit pane, illo videlicet pane, qui de caelo

descendit, hoc est, pane vitæ, quem qui veraciter manducaverit, non morietur in æternum (Joan. vi).

CAPUT III.

Quod egressa Noemi de loco peregrinationis suæ cum utraque nuru, in terram Juda reverti disposuit, nurusque suas regredi in terram nativitatis suæ suavit.

(IBID.) Egressa est itaque de loco peregrinationis suæ cum utraque nuru, et jam in via posita revertendi in terram Judæ, dixit ad eas: *Ite in domum matris vestræ, faciat Dominus vobiscum misericordiam, sicut fecistis cum mortuis et mecum; det vobis invenire requiem in domibus virorum, quos sortituræ estis, et osculata est eas, et cætera.* Quid est quod hæc mulier adversando nuribus suis resistere videtur, ne secum in terram Israel pergant? Nisi quod sancta Ecclesia non indiscrete, sed rationabiliter ea quæ agenda sunt, agit, et quæ recipienda recipit: sicut et apostolus Joannes in sua epistola admonet, dicens: *Nolite omni spiritui credere, sed probate spiritus si ex Deo sint* (I Joan. iv); et ut probet, quod dona Dei, quæ in divinis charismatibus consistunt, non invitis, sed voluntariis offeruntur. Gratia enim Christi, quæ ultro offertur hominibus, spontaneos quærit acceptores, nec placebit Deo opus sive donum, quod malo expenditur animo. Unde ipse Dominus in lege ab Israel primitias expetens, locutus est ad Moysen, dicens: *Loquere filiis Israel, ut tollant mihi primitias: ab omni homine, qui offert ultronens, accipietis eas* (Exod. xxv). Hinc et ipse Salvator in Evangelio legisperito tentanti respondit: *Si vis ad vitam ingredi, serva mandata.* Et item: *Si vis perfectus esse vade, vende omnia, quæ habes, et da pauperibus, et habebis thesaurum in caelo, et veni, sequere me* (Matth. xix). Ubi enim cujusque voluntas requiritur, jam non necessitas imponitur, sed electio melioris proprio arbitrio relinquitur. Cæterum si ad Synagogam prædicta verba reflexeris, potest ei convenire, quia retrahit eos qui ad fidem Christi convenire cupiunt, et maxime illud, ubi superata veritate, infirmum se agnoscit, et effetam, dicens: *Revertimini, filia meæ, cur venitis mecum? Num ultra habeo filios in utero meo, ut viros ex me sperare possitis? Revertimini, filia Moabitæ. Jam enim senectute confecta sum, nec apta vinculo conjugali. Etiam si possim hac nocte concipere et parere filios, si eos expectare velitis, donec crescant, et annos impleant pubertatis, ante eritis vetulæ quam nubatis. Nolite, quæso, filia meæ, quia vestra angustia me magis premit, et egressa est manus Domini contra me.* Vide synagogam confidentem veritatem, et supervenientes in se culpas non tacentem, a viro ac filiis relictam, hoc est, a Deo desertam, et regibus ac sacerdotibus suis privatam, et jam sterilem atque infirmam ad concipiendos atque pariendos filios, aptos ad servitium Dei, quia hoc solummodo post adventum Christi sanctæ Ecclesiæ reservatum est.

Elevata igitur voca rursum flere cæperunt; Orpha

osculata est socrum, ac reversa Ruth adhæsit socru suæ. Cui dixit Noemi: En reversa est cognata tua ad populum tuum et ad deos suos, vade cum ea. Quæ respondit: Ne adverseris mihi, ut relinquam te, et abeam: quocunque perrexeris pergam; ubi morata fueris, et ego pariter morabor: populus tuus, populus meus, et Deus tuus, Deus meus. Quæ te morientem terra susceperit, in ea moriar, ibique locum accipiam sepulturæ. Hæc mihi faciat Deus, et hæc addat, si non sola mors me a te separaverit. Per has duas mulieres, quarum una licet dolorem separationis in luctu ostenderit, tamen a socru secessit; altera destinato animo cum illa perseveravit, significatur distantia credentium. Nam alii post perceptam gratiam baptismi et societatem fidei retro ad errores pristinos relabuntur: quorum typum gessit Orpha, quæ ad deos suos et ad populum suum reversa est; alii vero disflinito consilio et instanti studio sequuntur gratiam quam perceperunt; quorum figuram Ruth expressit. Hæc ergo suadenti socru, ut rediret cum socia in patriam suam, ait: *Ne adverseris mihi; quocunque perrexeris, ubi morata fueris, et ego pariter morabor, etc.* Quæ vox sine dubio typum manifestat fidei gentium: sic enim Ecclesia ex gentibus, ad Dominum convocata, relicta patria sua, quod est idololatria, et ommissa carnali conversatione ac desideriis, proficitur Dominum suum esse, in quem sancti crediderunt, et illuc se ituram, ubi caro Christi post passionem ascendit, et pro ejus nomine in hoc sæculo pati usque ad mortem, et cum sanctorum populo, patriarchis scilicet ac prophetis, consociandum, de quorum societate, quod sanctis ex stirpe Abraham venientibus consociaretur, Moyses in cantico ostendit, dicens: *Lætamini, gentes, cum populo ejus* (Deut. xxxii), id est, hi qui ex gentibus estis, credituri cum illis qui primi electi sunt, æterna lætitia exsultate.

CAPUT IV.

Quod Orpha revertente, Ruth cum Noemi permansit ac in terram Judam pervenit.

Videns ergo Noemi quod obstinato Ruth animo decrevisset secum pergere, adversari noluit nec ultra ad suos reditum persuadere. Profectæque sunt simul, et venerunt in Bethleem: quibus urbem ingressis, velox apud cunctos fama percubuit. Dicebantque mulieres: *Hæc est illa Noemi, quibus ait: Ne vocetis me Noemi, id est, pulchram, sed vocate me Mara, hoc est, amaram, quia valde me amaritudine replevit Omnipo:ens.* Destinato ergo animo plebs gentium secuta est sanctos prædicatores in terram sanctam, et in civitatem Dei Bethleem, ut ibi educata præpararetur ad suscipiendum sponsum, qui de stirpe Abraham natus est; semen videlicet illud, in quo benedicentur omnes nationes terræ (Gen. xxii). Quod autem dicentibus mulieribus Noemi respondit: *Ne vocetis me Noemi, id est, pulchram, sed vocate me Mara, hoc est, amaram, etc.,* significat quod sancta Ecclesia, tribulatione persecutionum pressa, presentis mundi gaudia non amat, sed futuram gloriam

querit in cœlis. Unde in Cantico canticorum sponsa dicit: *Nigra sum, sed formosa, filie Hierusalem, sicut tabernaculum Cedar, sicut pellis Salomonis. Nolite me considerare, quod fusca sim, quia decoloravit me sol. Filii matris meæ pugnaverunt contra me (Cant. 1).* Si autem ad synagogam referre volueris prædicta verba Noemi, invenitur agnovisse calamitatem suam, quam post adventum Christi merito perversitatis suæ perpessa est; atque ob hoc refugit se pulcherrimam vocari, quia tempora prosperitatis suæ conspicit finire.

CAPUT V.

Quod messis hordeariæ tempus hoc erat, quando Noemi cum Ruth, nuru sua, reversa est in Bethleem.

(IBID.) Venit ergo Noemi cum Ruth Moabide nuru sua de terra peregrinationis suæ, ac reversa est in Bethleem, quando hordea primum metebantur. Rediit quippe Noemi de peregrinatione sua ad populum suum ac urbem Bethleem, quando lex doctrina populorum narrationis suæ ordinem ad mysterium convertit incarnationis Christi, ut eam auditoribus suis exponat atque commendet, et hoc in tempore messis hordeariæ. Quid enim messis hordearia exprimit, nisi tempus Dominicæ passionis, quæ mense novorum, hoc est, primo mense confecta est? Bene ergo dicitur quod Noemi cum nuru sua messe hordearia ad Bethleem veniret, quando lex Domini Salvatorem, quem docet in Bethleem natum, in Pascha, hoc est mense novorum prædicat occisum. Similiter et sancta Ecclesia hoc toto nisu agit, ut plebes, quas ad fidem convocat, mysterio imbuat Dominicæ incarnationis, passionis ac resurrectionis. Potest et messis hordearia non inconvenienter Judaicæ plebis exprimere credulitatem, quæ peracto sacramento passionis Christi, prædicantibus apostolis ad fidem primum convenit. Quæ et alibi quinque panibus hordeaceis pasta ab ipso Domino legitur (Joan. vi). Unde et in Actibus apostolorum, quando Spiritus sanctus super apostolos in die Pentecostes venit (Act. 11), prædicante Petro, et testimonio legis ac prophetarum effusam gratiam Spiritus sancti super centum viginti credentes comprobante, tria millia Judæorum ad fidem conversa baptizabantur in nomine Domini Jesu.

CAPUT VI.

De eo quod Booz, cognatus Elimelech, videns Ruth colligentem spicas remanentes post messorum suos, sciscitatus est quæ esset hæc mulier.

(CAP. 11.) Erat autem Elimelech consanguineus, homo potens, ac magnarum opum, nomine Booz. Erat, inquit, vir Elimelech consanguineus. Quis est iste vir, qui consanguineus erat Elimelech? nisi Redemptor noster, qui cognatus erat legis atque legislatoris, quia per legem promissus de patriarcharum stirpe est natus, et originem habuit secundum carnem de gente Judæorum, de quo etiam Moyses ipse ad Israelitas loquens ait: *Prophetam suscitabit vobis Dominus de fratribus vestris, tan-*

quam meipsum audietis (Deut. xviii). Homo hic potens ac magnarum opum esse describitur. Potens utique, quia mundi principem debellavit atque universum orbem suo imperio subjugavit. Ipse et magnarum opum, quia cœli terræque possessor est, in quo sunt omnes thesauri sapientiæ et scientiæ absconditi; ad cujus opes etiam omnium virtutum bonarum copia pertinet; quia, secundum Apostolum, *ipse est Dei virtus, et Dei sapientia. Nomine Booz.* Booz enim *fortitudo Dei* nominatur. Unde et Isaias, parvulum filium natum commemorans, de ejus magnitudine subjunxit, dicens: *Factus est principatus super humerum ejus, et vocatur nomen ejus, Admirabilis, Consiliarius, Deus, Fortis, Pater futuri sæculi, Princeps pacis, et reliqua (Isai. ix).*

Dixitque Ruth Moabitidis ad socrum suam: *Si jubes, vadam in agrum, et colligam spicas quæ metentium fugerant manus, ubicunque clementis in me patrisfamilias reperero gratiam. Cui illa respondit: Vade, filia mea. Abiit itaque, et colligebat spicas post terga metentium.* Agrum hic Ecclesiam fidelium accipere possumus; messem autem homines sanctos, qui digni sunt recolligere in horrea Domini; messorum angelos bonos; spicas remanentes, quosdam credentes, qui translatis quibusdam sanctis post electos angelos ad regnum cœlestis relictis sunt ad exemplum in præsentia vita degentium. Item ager disciplinam studii cœlestis significare potest; messis intelligentiam spiritalem; messorum prædicatores sanctos; spicæ remanentes sententias sanctarum Scripturarum, quæ multis per mysterium occultatis quasi planiores remanere videntur ad exercitium meditantium. Plebs ergo gentium inhiante ecclesiasticam disciplinam appetit, ut ad meditationem divinæ legis, et ad societatem sanctorum admittatur, ut sive spiritalibus documentis, sive sanctorum exemplis reficiatur: ne forte vacua virtutibus esuriam anima perpetuam sentiat, sed alimenta spiritalia suæ salutis competentia acquirat, ut habeat unde veraciter vivat.

Accidit autem, ut ager ille haberet dominum nomine Booz, qui erat de cognatione Elimelech. Ecce ipse veniebat de Bethleem dixitque messoribus: *Dominus vobiscum. Qui responderunt ei: Benedicat tibi Dominus. Ager ille Booz esse describitur, qui erat cognatus Elimelech, quia sancta Ecclesia ad nullum alium pertinet, nisi ad Dominum solum Jesum, cujus solummodo sponsa et corpus est, de quo et Psalmista ait: Fortitudo mea et laudatio mea Dominus (Psal. cxvii).* Et item: *Dominus fortis, Dominus potens in prælio (Psal. xxiii).* De quo et Hieremias ait: *Dominus mecum est, tanquam bellator fortis (Jer. xx).* Ipse cognatus erat Elimelech, quia de Bethleem et de stirpe David natus, testimonia habuit a lege et prophetis; qui salutis verba suæ familiæ attulit, quia in ejus nativitate multitudo militiæ cœlestis canebat, dicens: *Gloria in excelsis Deo, et in terra pax hominibus bonæ voluntatis.* Cui etiam ante passionem suam ad Hierusalem descendenti turba, quæ

convenerat ad diem festum obviam cum laudibus et A
 ramis palmarum processit, dicens: *Benedictus qui
 venit in nomine Domini (Matth. xxi).*

*Dixitque Booz juveni, qui præerat messoribus:
 Cujus est hæc puella? Qui respondit: Hæc est
 Moabitide, quæ venit cum Noemi de regione Moa-
 bitide, et rogavit ut spicas colligeret remanentes,
 sequens messorum vestigia; et de mane usque nunc
 stat in agro, et ne ad momentum quidem domum
 reversa est. Quid est quod Booz interrogat prio-
 rem messorum de Ruth, unde esset? nisi quod
 Redemptor noster quemlibet de apostolis, seu de
 præcipuis doctoribus qui minori gradui sacerdotum
 præest, quasi ignorans, de fide gentium sciscitatur,
 cum provocat eum ad annuntiandum testimonium
 fidei et operibus Ecclesiæ gentium. Instanter ergo B
 post metentes, hoc est prædicatores mysteria Scri-
 pturarum colligentes sancta Ecclesia perseverat in
 agro lectionis divinæ, quatenus recolligat in si-
 num mentis suæ testimonia atque exempla virtutum
 suæ salutis sufficientia; et hoc agit a mane illucescen-
 tis fidei usque ad perfectionem sui operis boni; nec
 ad domum superstitionis antiquæ, unde egressa est,
 unquam revertitur; quia ea quæ retro sunt oblivis-
 cens, in anteriora se extendit, si quo modo perve-
 niat ad bravium supernæ vocationis.*

CAPUT VII.

*Quod Booz jubet Ruth in agro suo sine molestia cu-
 justibet spicas colligere, eamque ad prandium vo-
 cavit.*

(IBID.) *Unde et Booz ad Ruth ait: Audi, filia, ne
 rudas ad colligendum in alterum agrum, nec re-
 cedas ab hoc loco. Jungere puellis meis, et ubi mes-
 suerint, sequere. Mandavi enim pueris meis ut nemo
 tibi molestus sit. Sed etiam si sitieris, vade ad
 sarcinulas, et bibe aquas, de quibus et pueri bi-
 bunt. Hæc quippe verba nulli melius conveniunt
 quam Redemptori nostro, qui plebi de nationibus
 ad se convenienti suadens præcipit, ne ad mo-
 mentum quidem a statu rectæ fidei declinet in
 errores hæreticorum, atque schismaticorum, sed
 magis jungat se sanctis animabus, quas significant
 puellæ Booz, ut ibi metant ubi illæ messuerint, utique
 Scripturas sacras meditando et bonis operibus eas
 implendo, sicque haustum sapientiæ divinæ ex
 libris duorum Testamentorum, unde pueri sui bibunt,
 sancti videlicet doctores, et ipsa salubriter bibat.*

*Quæ cadens in faciem suam, et adorans super ter-
 ram, dixit ad eum: Unde hoc mihi, ut invenirem
 gratiam ante oculos tuos, et nosse me dignareris pere-
 grinam mulierem? Cui ille respondit: Nuntiata sunt
 mihi omnia, quæ feceris socrui tuæ post mortem viri
 tui, et quod dereliqueris parentes tuos et terram in
 qua nata es, et veneris ad populum quem antea nescie-
 bas. Reddat tibi Dominus pro opere tuo, et plenam
 mercedem recipias a Domino Deo Israel ad quem
 venisti, et sub cujus confugisti alas. Gratias refert
 Ecclesia gentium Salvatori, quod eam respicere
 misericordiæ suæ intuitu dignatus est: cui ille in-*

dicavit placere sibi quod post mortem prioris viri,
 hoc est erroris atque diaboli, reliquerit parentes
 suos idololatrias et terram nativitatæ suæ, carnalia
 utique desideria, et associare se appetivit populo
 sanctorum, qui sibi antea ignotus fuit, cum veteris
 hominis cupiditatem et actus sequebatur. *Reddat,*
inquit, tibi Dominus pro opere tuo, et plenam merce-
dem recipias a Domino Deo Israel. Opus Ecclesiæ
 est fides Christi; unde ipsa Veritas in Evangelio ait:
Hoc est opus Dei, ut credatis in eum quem misit ille
(Joan. vi). Hæc plenam mercedem accipiet a Do-
 mino, quia post finitum præsentis vitæ laborem
 æterna Dei visione perfrui merebitur in gloria cœ-
 lesti; unde Dominus apostolis suis ait: *Petite, et*
accipietis, ut gaudium vestrum sit plenum (Joan. xvi).
 Hæc merces reddetur Ecclesiæ a Deo Israel, sub
 cujus ipsa confugit alas. Alæ quippe Dei sunt duo
 Testamenta, sub quibus protegit omnes qui confu-
 giunt ad se Christus unigenitus Dei Filius, ad quem
 Psalmista desideranter ait: *In umbra alarum tuarum*
spero, donec transeat iniquitas (Psal. xvi).

Quæ ait: Inveni gratiam ante oculos tuos, Domine
mi, qui consolatus es me, et locutus es ad cor ancillæ
tuæ, quæ non sum similis unius puellarum tuarum.
 His verbis humilitas Ecclesiæ ex gentibus declara-
 tur, quæ se Imparem tantæ gratiæ asseverat, nec se
 Ecclesiæ primitivæ de Judeis aliquo modo æquipa-
 rare audeat. Unde in Evangelio sub typo Chananæ
 mulieris Domino dicent: *Non est bonum sumere*
panem filiorum, et mittere canibus; respondit, dicens:
 C *Etiam, Domine, nam et catelli edunt de micis quæ*
cadunt de mensa dominorum suorum (Matth. xv).
 Hinc et centurio præsentiam Domini ad se ire volentis
 reverebatur, dicens: *Domine, non sum dignus ut*
intres sub tectum meum: sed tantum dic verbo, et
sanabitur puer meus (Matth. viii).

*Dixitque ad sam Booz: Quando hora vescendi fue-
 rit, veni huc, et comede panem, et intingue buccellam*
tuam in aceto. Hora quippe vescendi fuerat, quando
 post resurrectionem suam Dominus discipulis suis
 præcepit, dicens: *Ite, docete omnes gentes, baptizan-*
tes eas in nomine Patris, et Filii, et Spiritus sancti,
docentes eos servare omnia quæcunque mandavi vobis
(Matth. xxviii). Antea ergo dictum est eis: *In viam*
gentium ne abieritis, et in civitates Samaritanorum
ne introieritis (Matth. x). Intingue, inquit, buccellam
 D *tuam in aceto.* Quid ergo per acetum, nisi lex vetus,
 exprimitur, quæ diu in populo priore perseverans,
 Phariseorum traditionibus corrupta, nativum sapo-
 rem servare non potuit? Jubetur ergo Ecclesiæ, ut
 intingat buccellam suam in aceto, hoc est, ut
 mysterium incarnationis Christi discat in Veteri
 Testamento esse prænuntiatum, et eo fortius illud
 fide teneat, quo tam longe antea præfiguratum non
 ignorat.

Sedit itaque ad messorum latus, et congescit polenta
sibi, comellitque, et saturata est, et tulit reliquias at-
que surrexit, ut spicas ex more colligeret. Ad latus
 ergo messorum Ruth sedit, cum gentilitas sanctis

prædicatoribus per fidem se conjunxit; congeffit sibi polenta, cum singula verba quæ audivit, subtili discretionem rimavit; comedit, et saturata est, cum scientiam divinæ legis devota mente capescens salubriter refecta est: tulit reliquias, atque inde, ut spicas ex more colligeret, surrexit, quia in corde retinens verba quæ audivit, ut majora perciperet instanter meditando laboravit.

Præcepit autem Booz pueris suis, dicens: *Etiamsi vobiscum metere voluerit, ne prohibeatis eam; et de vestris quoque manipulis projicite de industria, et remanere permittite, ut absque rubore colligat, et colligentem nemo corripiat.* Agnoscitur pietas patrisfamilias, qui advenientem ad se mysticam Ruth non solum relictas spicas testimoniorum colligere permisit, quin etiam manipulos scientiæ insperatæ ex largitate sua insuper ultro expendit. Et nota quod absque rubore eam colligere præcepit, et ut colligentem nemo spernat; quia rudis plebis infirmitatem non despicit, nec pristinæ vitæ errores ei improbare conversæ permittit; sed studii sui sagacitatem efficaciam habere concedit.

CAPUT VIII.

De eo quod Ruth usque ad vesperam in agro suo morans, et quæ collegerat virga excutiens, invenit tres modios quos portans reversa est ad socrum suam.

(Ibid.) *Collegit ergo in agro usque ad vesperam, et quæ collegerat virga cædens et excutiens, invenit hordei quasi ephi mensuram, id est, tres modios, quos portans reversa est in civitatem, et ostendit socru sui.* Insuper protulit et dedit ei de reliquiis cibi sui, quo saturata fuerat. Excudit Ruth de manipulis grana, cum sancta Ecclesia virga discretionis sensum spiritalem de legis elicit littera; invenitque hordei quasi ephi mensuram, cum in ipsa lectione per sanctæ Trinitatis confessionem fidem discit catholicam. Nihil aliud ergo in ephi mensura, quæ tres modios habet, designari puto, nisi in una fide trinam confessionem, quia in una deitatis substantia trium est personarum proprietas. Hæc ergo portans in civitatem ostendit socru suæ, cum plebs gentilis credulitatem suam integram sanctæ matri ostendit Ecclesiæ. Vel secundum alium sensum, Ecclesia gratiam, quam sponsi sui munere percepit, Synagogæ genitrici præsentat, quatenus eam provocet ad fidem, et de concessio secum lætetur dono. Solus ergo Christus est sponsus, cui illa veniens ex gentibus sponsa, ante inops atque jejuna; sed jam Christo messe diviti innuba, quæ manipulos secundæ segetis, verbique reliquias gremio ligat mentis interno, ut exhaustam illam viduam morte filii, atque inopem defuncti populi matrem novis pascat alimentis, non relinquens destitutam viduam, et novos quærens. Solus ergo sponsus est Christus, qui nec synagogæ ipsi manipulos suæ messis invadeat, utinam se non ipsa excluderet. Habuit quoque per se colligere, sed quia populus ejus est mortuus, quasi filio egena defuncto, per Ecclesiam

manipulos, quibus viveret, colligebat, quos venientes in exultatione portabunt, sicut scriptum est: *Venientes autem venient in exultatione, tollentes manipulos suos (Psal. cxxv).*

*Dixitque ei socrus sua: Ubi hodie collegisti, et ubi fecisti opus? sit benedictus, qui misertus est tui. Indicavitque ei, apud quem fuisset operata, et nomen dixit viri, quod Booz vocaretur. Cui respondit Noemi: Benedictus sit a Domino, quoniam eandem gratiam, quam præbuerat vivis, servavit et mortuis. Rursumque: Propinquus, ait, noster est homo. Et Ruth: Hoc quoque, inquit, præcepit mihi, ut tandiu messoribus ejus jungerer, donec omnes segetes meterentur. Agnoscit propinquum mater Ecclesia per beneficia gratuita, quæ pietas summi patrisfamilias contulit populo gentium, et nominis sui ratione recordatur beneficiorum antiquorum, quibus sæpius usa est. Unde cum Psalmista ad Dominum dicit: *Memor fui dierum antiquorum, et meditatus sum in omnibus operibus tuis, et in factis manuum tuarum meditabor (Psal. cxlii).* Cognoscit etiam Synagoga, prædicata Ecclesia gentium, bonitatem et potentiam Domini, fortitudinem ac benignitatem sui protectoris, et tandem, veritate cogente, nomen Domini benedicit, eo quod servaverit gratiam mortuis, quam præbuerat vivis. Mortuis utique gentilibus, qui peccatis et idololatria dudum sepulti erant, gratiam suæ largitatis impendens, quam quondam populo Judeorum exhibuerat, cum beneficiis ipsius largissime utebantur, profitetur eum suum esse cognatum, quia reminiscitur de sua stirpe Salvatorem sibi esse promissum. Propinquus ergo Synagogæ Christus est secundum carnis cognationem, propinquus Ecclesiæ secundum spiritus conjunctionem, quia ipse caput Ecclesiæ, et Ecclesia corpus ipsius est. Quod autem Ruth commemorat sibi Booz præcepisse quatenus cum messoribus ejus jungeretur, donec segetes omnes meterentur, notissima vox est ipsius veritatis, quæ omnibus ad se venientibus persuadet, ut magis cum suis ad missionem spiritualis segetis jungantur quam cum alienis. Cui persuasioni etiam consentit ipsa socrus, dicens: *Melius est, filia mea, ut cum puellis ejus eas ad metendum, ne in alieno agro quispiam resistat tibi.* Quia hoc laudat Ecclesia, hoc contradicere non potest synagoga, quod veritatis amatores majorem profectum habeant in conjunctione prædicatorum Evangelii, quam in societate hæreticorum atque schismaticorum. Ager enim alienus est doctrina nefanda hæreticorum, ubi semper jurgia et contentiones sunt, et nunquam veræ pacis tranquillitas.*

Juncta est igitur puellis Booz, et tandiu messuit cum eis, donec hordea et triticum in horreis conderentur. Quid per hordea, quæ pabula sunt brutorum animalium, nisi littera legis veteris, quæ Judæis, tanquam brutis et insensatis jumentis, ad pastum data est, exprimitur? Et quid per triticum, nisi gratia Novi Testamenti, quæ quasi rationabilibus

animantibus ad refectionem collata est, des gnatur? A Ubi non jam taurorum, arietum atque hircorum carnes ad altare offeruntur; sed agni immaculati caro et sanguis in panis ac vini specie quotidie a fidelibus in ara mystica immolatur. Juncta est ergo spiritualis Ruth puellis Booz, mystice in metendi officio, donec hordea et triticum in horreis conderentur, id est, tandiu adhæsit doctoribus in meditatione sacrarum Scripturarum, donec Veteris et Novi Testamenti notitiam pleniter in cellaria cordis sui reconderet, quatenus haberet sufficientem animæ suæ pastum, nec egena stipe ultra juxta portas alienas mendicare indiguerit.

CAPUT IX.

Consilium Noemi ad Ruth, qualiter sibi provideat per ingenium futuras nuptias Booz.

(CAP. III.) *Postquam autem reversa est ad socrum suam, audivit ab ea: Filia mea, quæram tibi requiem et providebo ut bene sit tibi. Booz iste, cujus puellis in agro juncta es, propinquus noster est, et hac nocte aream hordei ventilat. Lavare igitur et ungere, et induere cultioribus vestimentis, ac descende in aream. Dat consilium Ecclesia primitiva gentium plebi, qualiter perveniat ad consortium veri sponsi, et ad copulam Filii Dei. Nocte, inquit, hac Booz aream hordei ventilat. Area autem hæc hordei, quæ est alia, nisi synagoga Judæorum, ubi legis hordeum conditum est? Hanc Booz noster tunc ventilavit, quando in Judæa Evangelium prædicans, singulorum consilia et voluntates erga se discussit. Unde de eo scriptum est in Evangelio: Jesus autem non credebat semetipsum eis, eo quod ipse nosset omnes, et non opus ei erat, ut quis testimonium perhiberet de homine, ipse autem sciebat quid esset in homine (Joan. II). Lavare igitur, et ungere, et induere cultioribus vestimentis, ac descende in aream. Lavare, ait, hoc est, munda temetipsam aqua baptismatis, seu pœnitentiæ lacrymis, et ungere oleo chrismatis, seu spiritali unctione Spiritus sancti. Induere cultioribus vestimentis, hoc est, ornamento omnium virtutum temetipsam præpara; ac descende in aream: illic utique propera, ubi cognoscis Filium Dei conversari in terra, et humanum genus ad suam fidem et gratiam convocare. Sequitur: Non te videat homo, donec esum potumque finierit. Quid est quod eam videri prohibet, donec esum potumque homo finierit; nisi quod Ecclesiæ gentium credulitas non antea manifestata apparuit, quam Salvator mysterium incarnationis suæ implevit, quando inter homines corporaliter vivens, cibo ac potu usus est, et novissime ante passionem suam cum discipulis suis cœnans, corporis et sanguinis sui sacramenta illis commendavit. Postquam enim impletum est mysterium dispensationis Christi, jam Ecclesia de gentibus ad fidem catholicam fiducialiter accessit.*

Quando autem ierit ad dormiendum, nota locum, in quo dormiat; veniasque et discooperies pallium, quo operitur, a parte pedum, et projicies te, et ibi jacebis; ipse autem dicet tibi quid agere debeas.

Dormitionem somni non aliam h'c significari potest quam soporem mortis, quem Christus in passione sua pro nostra salute suscepit, unde omnium rerum possessionem sibi acquisivit. Ait autem: *Et ego si exaltatus fuero a terra, omnia traham ad meipsum (Joan. XII).* Præcipit ergo Ecclesia gentium, ut notet locum passionis ac mortis Christi, veniatque et discooperiat pallium quo operitur a parte pedum, et projiciat se, et ibi jaceat; ac si dicat: Agnosce Christum pro te passum, veniasque mente devota, et discutias operimentum litteræ Veteris Testamenti, in quo sub velamine figurarum tegitur incarnationis, Christi sacramentum; et cum cognoveris inde salutem tibi esse promissam, humilitate præcipua ad ejus auxilium confugas, ibique omni tempore sine ulla erroris mutatione permanecas. *Ipse autem dicet tibi quid agere debeas; quia necesse est tibi, ut ab ipso salvationis tuæ ordinem discas. Si autem ad synagogam hæc verba Noemi retuleris, reperies hoc in legis et prophetarum omnium vocibus resonare, quod post Christi passionem ventura ad fidem de gentibus fieret Ecclesia. Unde est illud Isaïæ propheta: Propter scelus populi mei percussi eum, et dabit impios pro sepultura, et divitem pro morte sua, eo quod iniquitatem non fecerit, neque dolus fuerit in ore ejus. Et Dominus voluit conterere eum in infirmitate. Si posuerit pro peccato animam suam, videbit semen longævum, et voluntas Domini in manu ejus dirigetur. Pro eo quod laboravit anima ejus, videbit et saturabitur. In scientia sua justificabit ipse justus servus meus multos, et iniquitates eorum ipse portabit. Ideo disperitiam ei plurimos et fortium dividet spolia, pro eo quod tradidit in morte animam suam, et cum sceleratis reputatus est, et ipse peccatum multorum tulit, et pro transgressoribus rogavit (Isai. LIV). Lauda, sterilis, quæ non parit, decanta laudem, et hinni, quæ non pariebas, quoniam multi filii tui, desertæ magis quam ejus quæ habebat virum, dicit Dominus (Isai. LIV).*

CAPUT X.

Quod Ruth obediens consilio socrus suæ notavit locum ubi Booz dormiebat, et veniens juxta pedes se projecit.

(IBID.) *Quæ respondit: Quidquid præceperis, faciam. Descenditque in aream, et fecit omnia quæ sibi imperaverat socrus. Obedientia Ecclesiæ meruit desiderii sui effectum; consentit verbo et statim impleverat factio, et ideo justissimus iudex ipsius annuit voto. Unde et ipse Dominus, laudans fidem ipsius Ecclesiæ in Chananitide muliere, mox concessit quæ petivit dicens illi: O mulier, magna est fides tua: fiat tibi sicut vis (Math. V).*

Cumque comedisset Booz, et bibisset, et factus esset hilarior, ivissetque ad dormiendum, juxta acerrum manipulorum venit abscondite, et discooperito a pedibus ejus pallio se projecit. Comedit Dominus noster et bibit, cum in cœna mystica corporis et sanguinis sui sacramenta apostolis suis tradidit, unde pueri ejus, sicut scriptum est, communicaverunt corpori et

sanguini, et ipse similiter participavit idem. Factus est hilarior, quia certus erat de sua resurrectione et nostra redemptione; iitque ad dormiendum juxta acervum manipulorum, cum complevit passionem suam juxta testimonia sacrarum Scripturarum. Unde in eadem nocte qua tradebatur, ad discipulos ait: *Filius hominis vadit, sicut scriptum est de illo* (Matth. xxvi). Et alibi: *Quoniam, inquit, necesse est impleri omnia quæ scripta sunt in lege et prophetis, et psalmis de me* (Luc. xxiv). Vel certe ejus dormire juxta acervum manipulorum est, turmas fidelium animarum in morte sua de claustris eripere inferorum; quia ipse postquam in cruce emisit spiritum, descendit ad inferos, portas mortis confregit, indeque triumphans resurrexit in gloria. Ad istum lectum Redemptoris nostri properavit Ecclesia, et discoperto a pedibus ejus pallio, hoc est, revelato de incarnatione ejus sacramento, illuc se humiliter veniam deprecando et salutem querendo prostravit.

Et ecce nocte jam media expavit homo, et conturbatus est, riditque mulierem jacentem ad pedes suos, et ait illi: *Quæ es? Illaque respondit: Ego sum Ruth ancilla tua; expande pallium tuum super famulam tuam, quia propinquus es*. Quid est quod in media nocte homo hic videns mulierem expavit, nisi quod mundo tenebris errorum involuto, Christus Ecclesie post fidei adventum celerem mirandum nobis ostendit: unde legitur ipse mirari in centurionis fide, qui præfiguravit incredulitatem populi gentilis (Matth. viii); non quod ipse quasi ignorans aliquid novum obstupesceret, sed ut omnia sciens nobis mirandum ostenderet in fide gentium, quod apud eum semper fiebat certum. *Vidit mulierem jacentem ad pedes suos*, quia Ecclesiam incarnationis suæ sacramentum humiliter venerari conspexit. *Quæ esset, quæsit*; quia ejus professionem expetivit. At illa pallium super se expandi postula it, quia ejus fidei ac protectionis gratiam ante omnia desideravit.

Et ille: *Benedicta, inquit, es filia, quia priorem misericordiam posteriore superasti, quia non es secuta juvenes pauperes sive divites. Noli ergo metuere; sed quidquid dixeris mihi, faciam tibi*. Quæ pallium super se expandi postulavit, benedictionem accipere meruit: quia quisquis gratiam fidei pleniter percipit, benedictionem virtutum spiritalium pariter possidebit. *Priorem, inquit, misericordiam posteriore superasti, quia non es secuta juvenes pauperes sive divites*. Prior misericordia erat, quod sibimetipsi consulens errores idololatriæ deseruit. Posterior misericordia est quod postquam ad Christum venit, constanter in ejus fide perseveravit. *Non es, inquit, secuta juvenes pauperes sive divites*. Juvenes appellat hæreticos sive schismaticos, qui non maturitatem veri consilii habent, sed semper instabiles, varios errores sequuntur. Hos ergo Ecclesia nullo modo est secuta, quia omnem perfidiam hæreticorum atque lasciviam peccantium est abominata. *Quidquid, ait, dixeris mihi, faciam tibi*. Taliter et in Evangelio Dominus discipulis suis locutus est, dicens: *Petite,*

et accipietis (Joan. xvi). Et item: *Petite, dabitur vobis; quærite, et invenietis; pulsate et aperietur vobis* (Matth. xvii). Et iterum: *Si quid petieritis Patrem in nomine meo dabit vobis* (Joan. xvi). Quidquid ergo fides plena postulat salubriter petentis, benignitas concedit summi largitoris.

Scit enim omnis populus, qui habitat intra portas urbis meæ, mulierem te esse virtutis; nec abnuo me propinquum. Sed est alius me propinquior; quiesce hac nocte, et facto mane si te voluerit propinquitatis jure retinere, bene res acta est. Si autem ille noluerit, ego te absque ulla dubitatione suscipiam. Portæ urbis Christi sunt prophetæ et apostoli, de quibus Psalmista ex persona Ecclesie ait: *Mihi autem adhærere Deo bonum est, ponere in Domino Deo spem meam, ut annuntiem omnes laudes tuas in portis filie Sion* (Psal. lxxii). Sive portæ sunt ipsius urbis divini libri, quorum documento ad fidem catholicam intravimus. Sciunt ergo omnes, qui juxta has portas inhabitant, hæc mulierem esse virtutis, quia omnium fidelium cordibus hoc firmiter persuasum est, quod Ecclesia gentium virtutum ope ditissima sit, de qua muliere in Proverbiis ita scriptum est: *Mulierem fortem quis inveniet? Proculet de ultimis finibus pretium ejus, etc.* (Prov. xxxi). Unde et docerint ejus claritas, scientiæ magnitudo, fidei veritas, honorum operum copiam, patientiæ constantia, et charitatis perfectio ubique prædicatur. Quid est autem, quod Booz hic non abnuo, se Ruth esse propinquum, sed alium asserit

sibi esse propinquiorem? Quomodo ergo alius est propinquior Ecclesie, quam Christus qui caput ipsius est? Sed hæc propinquitas secundum mysterium non ad cognationem generis, sed ad moram temporis. Iste enim propinquus intelligitur esse Joannes Baptista, qui putabatur a Judæis esse Christus (Joan. i), sed ille sibi nomen sponsi nullo modo usurpavit; quin potius illud vero sponso venerabiliter reservavit, dicens: *Qui habet sponsam, sponsus est, amicus autem sponsi, qui stat et audit vocem ejus* (Joan. iii). Propinquior enim erat Joannes, quia in mundo prior natus; sed, ipso renuente consortium conjugii, sponsam suam verus accepit sponsus. Sunt qui hunc propinquum ipsum Decalogum legis intelligi volunt, hic in eo videbatur propinquior esse Synagoga quam Evangelium, quod specialiter illi populo datus est per Moysen, et prior erat tempore quam gratia. *Dormivit itaque ad pedes ejus usque ad noctis abscessum; surrexitque antequam homines se cognoscerent mutuo*. Dormivit Ruth spiritalis ad pedes Christi, cum in spe incarnationis ejus, unde sibi certam salutem credebatur esse venturam, quasi requiescens, patienter eum exspectabat: et hoc usque ad noctis abscessum, scilicet usque ad tenebrarum infidelitatis remotum. *Surrexit antequam homines se mutuo agnoscerent*; quia antequam carnales Judæi, per doctrinam legis imbuti, naturæ suæ jura bene cognoscerent, Ecclesia de gentibus convocata, de inertie somno se excutens, diluculo nascentis fidei sur-

rexit, atque ad Christi gratiam venire properavit. *Et dixit Booz : Cave, ne quis noverit, quod huc veneris. Quomodo ergo latere potuit conversio gentium ad fidem Christi, cum in toto orbe terrarum hoc prædicatur, hoc laudatur, hoc celebratur? Sed cavere eam præcepit, ne quis noverit, hoc est, ut caveat, ne de conversatione sua laudem humanam, sed gloriam divinam quærat. Sic et in Evangelio ipse Dominus de eleemosynarum donatione, et orationis exhibitione præcepit, dicens : Cum facis eleemosynam, noli tuba canere ante te, sicut hypocritæ faciunt in synagogis et in vicis, ut honorificentur ab hominibus. Amen dico vobis, receperunt mercedem suam. Te autem faciente eleemosynam, nesciat sinistra tua quid faciat dextra tua, ut sit eleemosyna tua in absconso, et Pater tuus, qui videt in absconso, reddet tibi in propatulo. Et cum oratis, non eritis, sicut hypocritæ, qui amant in synagogis et angulis platearum stantes orare, ut videantur ab hominibus. Amen dico vobis, receperunt mercedem suam. Tu autem cum oraveris, intra in cubiculum tuum, et clauso ostio tuo ora Patrem tuum in absconso ; et Pater tuus, qui videt in absconso, reddet tibi in propatulo (Matth. vi).*

CAPUT XI.

Reversio Ruth ad socrum quæ portavit sex modios hordei, narrans socruæ suæ omnia quæ facta fuerant.

(*IBID.*) *Et rursus : Expande, inquit, palliolum tuum, quo operiris, et tene utraque manu. Quæ extente et tenente, mensus est sex modios hordei, et posuit super eam. Expandere jubet pallium, hoc est, dilatare fidem, et tenere utraque manu, opere scilicet exercendo, quod corde percepit credulo. Mensus est sex modios hordei et posuit super eam, cum juxta intellectus capacitatem ei tribuit perfectæ operationis modum, ut intus forisque fidei atque virtutum ditaretur munere, et gloriosa ubique appareret divina largitione. Nec non et illud senarius numerus hoc loco significare potest, quod sexta ætate Dominus ipse hordeum legis Ecclesiæ gentium ad pabulum per mysterium concessit, quatenus egena hactenus cibo spiritali per gratiam ipsius deinceps ditaretur.*

Quæ portans ingressa est civitatem, et venit ad socrum suam, narravitque ei omnia quæ sibi fecisset homo, et cætera. Ditata Ecclesia gentium donatione Christi, atque onerata fructibus virtutum, redit ad socrum, hoc est, ad primitivam Ecclesiam, sive ad synagogam Judæorum, narrans ei omnia magnalia quæ sibi fecisset Dominus, quatenus Ecclesiam antiquam incitaret ad congratulationem, vel synagogam provocaret ad conversionem : quia hoc proprium est pietatis, ut non parca nec invida in datis, sed larga ac benevola sit in bonis possessis.

Dixitque Noemi : Expecta, filia, donec videamus quem res exitum habeat ; neque enim cessabit homo, nisi compleverit, quod locutus est. Hoc fideliter prædicat Ecclesia omnibus gentibus, hoc fiducialiter, quod Veritas sua verba impleat, nec ullo modo

sua promissa implere cesset, dicens illud evangelicum : Pœnitentiam agite, appropinquavit enim regnum celorum (Matth. iv). Et item : Qui crediderit et baptizatus fuerit, salvus erit ; qui vero non crediderit, condemnabitur (Marc. xvi). Et iterum : Sic enim Deus dilexit mundum, ut unigenitum Filium suum daret, ut omnis qui credit in eo non pereat, sed habeat vitam æternam (Joan. iii).

CAPUT XII.

De ascensu Booz ad portam civitatis, et collocatio eius ad consanguineum suum de accipienda Ruth ut suscitet semen consanguinei sui defuncti.

(*CAP. IV.*) *Ascendit ergo Booz ad portam et sedit ibi. Quid est Booz nostrum ascendere ad portam, nisi Christum ad effectum perducere prophetiam, quæ de ejus incarnatione conscripta est? Ibi sedebat, quia in virginis alvo, unde hominibus apparere posset, carnem sumebat ; de hac quippe porta Ezechiel dudum scripserat, ita dicens : Et converti me ad viam portæ sanctuarii exterioris, quæ respiciebat ad orientem ; et erat clausa ; et dixit Dominus ad me : Porta hæc clausa erit, non aperietur, et vir non transibit per eam, quia Dominus Deus Israel ingressus est per eam, eritque clausa. Princeps ipse sedebat in ea, ut comedit panem coram Domino. Per viam vestibuli portæ ingreditur, et per viam ejus egreditur (Ezech. xliiv).*

Cumque vidisset propinquum præterire, de quo prius sermo habitus est, dixit ad eum : Declina paulisper, et sede hic, vocans eum nomine suo. Qui diverit et sedit. Vidit Booz propinquum præterire, dum Christus voluit legem temporaliter plebi Judæorum constitutam esse ; quam ad se declinare jussit, quia ad suæ dispensationis mysterium testificandum eam inclinavit. Aliter : Vidit propinquum præterire, cum præcursoris sui adventum, quem more vitæ humanæ properare conspexit, ad officium præconis misericorditer convertit, vocans eum nomine suo, quando illi videlicet per Gabrielis archangeli relationem, nomen, quod Joannes vocaretur, præordinavit.

Tollens autem Booz decem viros de senioribus civitatis, dixit ad eos : Sedete hic. Quibus residentibus locutus est ad propinquum : Partem agri fratris nostri Elimelech vendit Noemi, quæ reversa est de regione Moabide ; quod audire te volui, et tibi dicere coram cunctis sedentibus et majoribus natu de populo meo. Si vis possidere jure propinquitatis, eme et posside. Sin autem tibi displicet, et hoc ipsum indica mihi, ut sciam quid facere debeam. Nullus est enim propinquus, excepto te, qui prior es, et me, qui secundus sum. Decem viri isti seniores Patres significant Veteris Testamenti, qui Decalogum legis pleniter servaverunt, Christique incarnationem ibidem præfiguratum esse cognoverunt. Hos ad se Booz noster provocavit, cum sibi testes adventus sui adhibere voluit, conveniensque legisperitos partem agri Noemi ad emendum obtulit, cum plebis partem, quæ temporibus apparentis jam gratiæ remansit, ad sanandum

magistris synagogæ ostendit, quatenus cognoscerent suam infirmitatem, et quod ipsi agere nequissent, ad perficiendum vero medico committerent. Unde et in Evangelio legitur, quod ipse Dominus leprosos a se mundandos ad sacerdotes primum ire præceperit, et offerre munus quod præcepit Moyses in testimonium illis; qui cum abirent, statim mundati sunt (*Luc. xvii*).

CAPUT XIII.

Quod ipse nolens coram testibus solvit calceamentum suum de pede, et tradidit Booz.

(Ibid.) At ille respondit: Ego agrum emam. Cui dixit Booz: Quando emeris agrum de manu mulieris, Ruth quoque Moabitidem, quæ uxor defuncti fuit, debes accipere, ut suscites nomen propinqui tui in hæreditate sua. Qui respondit: Cedo jure propinquitatis, neque enim posteritatem familiæ meæ delere debeo; tu meo utere privilegio, quo me libenter carere profiteor. Quando per agri emptionem, uxoris simul copulationem emptori prædixit, significavit quod non alia est possessio plebis, quam copulatio Ecclesiæ in spiritale conjugium Christi, qui nomen antiquum *filius Dei*, quod habuerunt sancti ab initio, sicut legitur in Genesi, quod vidissent filii Dei filias hominum, eo quod essent pulchræ (*Gen. vi*); et Adam, scripsit Lucas, fuisse filium Dei (*Luc. vi*). Hoc Christus in Ecclesia gentium per gratiam suam suscitavit. Unde legitur in Evangelio Joannis, quia quotquot receperunt eum, dedit eis potestatem filios Dei fieri, his qui credunt in nomine ejus, qui non ex sanguinibus, neque ex voluntate carnis neque ex voluntate viri, sed ex Deo nati sunt (*Joan. i*). Hoc ergo nomen in nationibus Decalogus legis, licet multos proselytos sub se haberet, ullo modo suscitare non potuit. Sed postquam venit plenitudo temporis quo defungi, hoc est, finire legem ordinatio omnipotentis Dei decreverat, ut ipse veniret benedictionem dans, qui ante legem dedit, veraciter effecit ut, *ubi antea dictum est, non plebs mea vos, ibi vocarentur filii Dei vivi (Ose. i)*. Si autem hæc verba ad Joannem præcursorem Domini retuleris, invenies eum cedentem Christo jure propinquitatis, quia his verbis similia in Evangelio dixisse probat. Nam iste propinquus historicus dixit ad Booz: *Cedo jure propinquitatis; neque enim posteritatem familiæ meæ delere debeo, tu meo utere privilegio, quo me libenter carere profiteor*; et Joannes sciscitantibus a se turbis de ejus baptismo respondit, dicens: *Ego baptizo in aqua; medius autem vestrum stetit, quem vos non scitis: ipse est qui post me venturus est, qui ante me factus est, cujus non sum dignus ut solvam corrigiam calceamenti (Joan. i)*. Et alibi, altercantibus ipsius Joannis discipulis cum Judæis de purificatione dixit: *Non potest homo accipere quidquam, nisi fuerit ei datum de cælo. Ipsi vos mihi testimonium perhibetis, quod dixerim: Ego non sum Christus, sed quia missus sum ante illum. Qui habet sponsam sponsus est; amicus autem sponsi, qui stat et audit eum, gaudio gaudet propter vocem sponsi; hoc ergo gaudium meum im-*

pletum est. Illum oportet crescere, me autem minui. Qui de sursum venit, super omnes est. Qui est de terra, de terra est, et de terra loquitur (Joan. iii). Cedebat ergo Joannes Christo, quia ejus dignitatis privilegium nullo modo sibi usurpavit. Cedit et hæc vetus Evangelio, quia nequaquam salutem gentium sua industria efficere potuit: *Lex enim, ut Paulus testatur, subintravit, ut abundaret delictum; ubi autem abundavit delictum, superabundavit gratia (Rom. v)*. Reprobatio quidem sit præcedentis mandati propter infirmitatem ejus, et inutilitatem: *Nihil enim ad perfectum adduxit lex (Heb. vii)*. Introductio vero melioris spei, per quam proximamus ad Deum, collata est nobis per gratiam Domini nostri Jesu Christi.

Hic enim erat mos antiquitus in Israel inter propinquos, si quando alter alteri suo jure cedebat, ut esset firma concessio, solvebat homo calceamentum suum, et dabat proximo suo: hoc erat testimonium cessionis in Israel. Dixit ergo propinquus Booz: Tolle calceamentum. quod statim solvit de pede suo. Et quid hic per calceamentum nisi velamen mysteriorum intelligere possumus? Lex ergo de pede suo calceamentum solvit et Christo dedit; quia velamentum sacramentorum in progressu litteræ per magistros suos ad intellectum populo manifestando perducere non potuit; sed Redemptori nostro hunc honorem attulit, quia ab ipso, et non ab alio, hæc gratia speranda et adipiscenda omnibus gentibus fuit. Joannes ergo non sibi, sed Christo calceamentum vindicavit; quia non sibi, sed ipsi sponsam nobilissimam competere intellexit. Unde et se indignum solveere ejus calceamentum perhibuit. Denique quia Joannem homines Christum esse putaverunt, quod idem Joannes negat, recte se indignum esse ad solvendam corrigiam ejus calceamenti denuntiat; ac si aperte dicat: *Ego Redemptoris vestigia denudare non valeo, quia sponsi nomen mihi immeritus non usurpo. Quod tamen intelligi et aliter potest. Quis enim nesciat, quod calceamenta ex mortuis animalibus fiunt? In carne vero Dominus veniens, quasi calceatus apparuit, qui in divinitate sua morticina nostræ corruptionis assumpsit. Unde etiam per Prophetam dicit: In Idumæam extendam calceamentum meum (Psal. lxiix)*. Per Idumæam quippe gentilitas, per calceamentum vero assumpta mortalitas designatur. In Idumæam ergo Dominus calceamentum se extendere asserit quia dum per carnem gentibus innotuit, quasi calceata ad nos divinitas venit. Sed hujus incarnationis mysterium humanus oculus penetrare non sufficit; investigare enim nullatenus potest quomodo incorporatur verbum, quomodo summus et vivificator Spiritus intra uterum matris animatur, quomodo etiam is qui initium non habet, existit et concipitur; corrigia ergo calceamenti est ligatura mysterii. Joannes itaque solveere corrigiam calceamenti ejus non valet, quia incarnationis ejus mysterium nec ipse investigare sufficit, qui hanc per prophetiæ spiritum agnovit. Quid est ergo dicere:

Non sum dignus solvere corrigi im calceamenti ejus, A nisi aperte et humiliter suam ignorantiam profiteri? Ac si patenter dicat: Quid mirum, si mihi ille prolatus est, quem post me quidem natum considero, sed nativitatibus ejus mysterium non apprehendo?

CAPUT XIV.

Quod Booz coram testibus firmavit nuptias Ruth, et quod eis cuncti deprecabantur prospere.

(Ibid.) *At ille majoribus natu et universo populo: Testes vos, inquit, estis hodie, quod possederim omnia, quæ fuerunt Elimelech et Cheleon et Mahalon tradente Noemi, et Ruth Moabitidem uxorem Naalon in conjugium sumpserim, ut suscitem nomen defuncti in hæreditate sua, ne vocabulum ejus de familia sua ac fratribus et populo deleatur; vos, inquam, hujus rei B* testes estis. Respondit omnis populus, qui erat in porta, et majores natu: Nos testes sumus. Booz testes de acquisita sibi legitime uxore defuncti et de possessa substantia Chelion et Mahalon, tradente Noemi, adhibet: quia Christus ex utroque Testamento testificationem sufficientem habet, quod gentium plebem, quam Decalogus finitus ad spiritalis sobolis procreationem perducere non potuit, hanc ipse semine verbi fecundatam spiritalis germinis effecit parentem, omnia possidens quæ priores et posteriores sancti de virtutum possessione habuerint, quia ad ejus gloriam et largitatem pertinet quicquid usquam aut unquam veræ dignitatis et honoris fuit. Decem autem majorum natu benedictio hoc ostendit, in nomine Jesu omnes esse gentes salvandas ac benedicendas. *Iota enim apud Græcos decem significat, quæ prima littera nominis Domini Jesu summam præscripsit: quæ res, ut diximus, omnes gentes per ipsum salvandas ac benedicendas esse demonstrat. Ne dubitet ergo quispiam hæc, ut dicta sunt, credere, cum videat universa et ab initio figuris antecedentibus præcurrisse, et per adventum Domini manifestata et adimpleta sic esse, et quæ super sunt, hoc modo perficienda, in veritate consonantibus omnibus vocibus et figuris sanctarum Scripturarum, et impletis his quæ pollicitus est per filium suum Jesum Christum, Dominum, Regem et Salvatorem nostrum.*

Faciat Dominus hanc mulierem, quæ ingreditur domum tuam, sicut Rachel et Liam, quæ edificaverunt domum Israel, ut sit exemplum virtutis in Ephraïtha, et habeat celebre nomen in Bethleem. Omnis populus sanctorum imprecatur prospera Ecclesiæ gentium, quatenus eandem gratiam secunditatis, quam habuere primi parentes stirpis Israelitarum, hanc ista pleniter percipiat. Et quia hic partus spiritalis est, quid per has prædictas mulieres mystice significetur, dicamus. Quanquam enim duæ liberæ uxores Jacob ad Novum Testamentum, eo quod in libertate vocati sumus, existimentur pertinere, non tamen frustra duæ sunt, nisi quia duæ vitæ nobis in Christi corpore prædicantur: una quidem temporalis in qua laboramus; alia æterna, in qua dilectio-

nem Dei contemplabimur. Lia namque interpretatur laborans; Rachel autem, visus, principium, sive verbum. Actio ergo hujus vitæ, in qua vivimus ex fide, laboriosa est in operibus et incerta, quo exitu perveniat ad utilitatem eorum, quibus consulere volumus. Ipsa est Lia, prior uxor Jacob, ac per hoc et infirmis oculis fuisse commemoratur; *cogitationes enim mortalium timide, et incertæ providentiæ nostræ (Sap. ix).* Spes vero æternæ contemplationis Dei, habens certam intelligentiam veritatis, ipsa est Rachel, unde etiam dicitur *bona facie et pulchra specie (Gen. xxix).* Hanc enim amat omnis pie studiosus, et propter hanc servit gratiæ Dei, quia *peccata nostra, etsi fuerint sicut phœnicium, tanquam nix dealbuntur (Isa. i).*

Fiatque domus tua, sicut domus Phares, quem Thamar peperit Juda de semine, quod dederit tibi Dominus ex hac puella. Convenienter quidem in benedictione Booz cum Ruth Phares nativitas de Thamar commemoratur, quia ille populi gentilis figuram tenuit in eo quod prævenit in partu fratrem suum Zara (*Gen. xxxviii*), qui prius misit manum suam, in qua obstetrix ligavit coccinum, sed illo manum intrinsecus retrahente, posterior, qui Phares vocatur, porrexit manum, et nascendo processit. Figurative quippe hoc ostendit, quod Israel in legis peram manum suam primus miserit, et eam prophetarum et ipsius Salvatoris pollutam cruore contraxerit; postea vero proruperit populus gentium, scilicet ut futuri essent novissimi qui erant primi, et primi futuri essent qui erant novissimi (*Matth. xx*). Nec non et ipsum nomen Thamar ad idem mysterium competit, nam Thamar commutans interpretatur, sive amaritudo; ergo mutans habitum, inutat et nomen; quia quæ fuit ante in idololatria fœda et amara, modo in poenitentia fit dulcis. Sed quod in ea prorsus nomen amaritudinis manet, non illius est amaritudinis in qua Domino fel ministravit, sed illius in qua Petrus amare flevit; nam et Juda Latine confessio est; confessioni ergo amaritudo miscetur, ut vera poenitentia præsignetur. Hæc poenitentia fecundatur Ecclesia in omnibus gentibus constituta: *Oportebat enim Christum pati et resurgere tertia die, et prædicari in nomine ejus poenitentiam et remissionem peccatorum per omnes gentes, incipientibus ab Jerusalem (Luc. xxiv).* Nam et ipse habitus meretricis confessio est peccatorum; typum quippe Ecclesiæ gerit Thamar ex gentibus evocatæ (*Gen. xxxviii*) sedens cum hoc habitu ad portam Evam vel Enahin, quod interpretatur fontes: cucurrit enim, velut cervus ad fontes aquarum, pervenire ad semen Abraham. Thamar enim nostra, Juda mystico non cognoscente, fetatur, quia de illo prædictum est: *Populus, quem non cognovi, serviet mihi (Psal. xviii).* Accepit illa in occulto annulum, et monile, et virgam: quia vocatione significatur, justificatione decoratur, glorificatione exaltatur. *Quos enim prædestinavit, illos et vocavit; quos autem vocavit, illos et justificavit; et quos justificavit, illos et glorificavit (Rom. viii).* Sed

hæc, ut dixi, adhuc in occulto sunt, ubi sit et conceptio sancta ubertatis.

CAPUT XV.

De eo quod Ruth peperit filium Booz, nomine Obed, quem Noemi ponens in sinu suo, nutricis ac gerulæ officio fungebatur.

(IBID.) Tulit itaque Booz Ruth, et accepit uxorem, ingressusque est ad eam, et dedit illi Dominus, ut conciperet et pareret filium. Postquam enim Christo per fidem gentium coadunata est Ecclesia, Spiritus sancti illi gratiam tribuens, spiritalis sobolis eam fecit esse parentem, ut quæ prius sterilis et despecta habebatur, postmodum multorum filiorum mater efficeretur. De qua per Annam prophetissam dicitur: *Sterilis peperit plurimos, et quæ multos habebat filios, infirmata est (1 Reg. 11)*. Unde consequenter subjungitur: *Dixeruntque mulieres ad Noemi: Benedictus Dominus qui non est passus, ut deficeret successor familiæ tuæ, et vocaretur nomen ejus in Israel, et habeas qui consoletur animam tuam, et enutriat senectutem*. Semper enim mater Ecclesia, quam Christus Spiritus sui munere fecundavit, spiritalis gemitus abundans et dives est, et aliis de hoc seculo decedentibus, atque ad lucem perpetuam migrantibus, alii statim in locum eorum succedunt, ut nomen Christianum perpetualiter in orbe terrarum permaneat, et ut mater hæc sanctissima de nova progenie consolationem habeat senectutis suæ, cum viderit genus suum de die in diem dilatari et crescere, ac nequaquam marcescere (*Psal. lxx*) Potest enim hæc sententia ad patres Veteris Testamenti transferre, qui sub synagoga fuerunt, decedentibus enim patriarchis et prophetis succedebant apostoli atque evangelistæ: et sic fiebat, quod civitas Dei Hierusalem nunquam fuisset divino munere egena, sed semper plena, laudans et lætæunda. Unde Psalmista ad regem et ad regis filium loquens ait: *Pro patribus tuis nati sunt tibi filii: constitues eos principes super omnem terram: memores erunt nominis tui, Domine, in omni generatione et progenie (Psal. xlv)*. Sequitur:

De nuru enim tua est qui te diligit, et multum tibi est melior quam si septem haberes filios. Nurus enim synagogæ Ecclesia est de gentibus congregata, quæ nupsit Christo Filio Dei de gente Judæorum nato. Dicunt enim mulieres, hoc est, singulæ animæ sanctorum, ad spiritalem Noemi, quæ est synagoga, quod melior sit ei filius qui de nuru natus est, populus videlicet Christianus, natus de Ecclesia matre, quam septem filii, hoc est, multitudo hominum, qui temporibus Veteris Testamenti per legis doctrinam inbuti nascebantur, de quibus scriptum est, quod semper aversi fuerint cordibus in Ægyptum, et quod irritaverunt Deum ascendentes in Rubro mare, et pro nihilo habuerunt terram desiderabilem, nec crediderunt in verbis ejus, et murmuraverunt in tabernaculis suis, nec exaudierunt vocem Domini, et immolaverunt filios suos et filias suas dæmoniis, et effuderunt sanguinem innocentem, sanguinem filio-

rum suorum et filiarum, quas sacrificaverunt sculptilibus Chanaan. Novissime autem post confectam cædem servorum, ipsum hæredem interfecerunt, eicientes eum extra civitatem, et pupillos ejus occiderunt (*Matth. xxi*), utique apostolos, dicentes: *Non videbit Dominus, nec intelliget Deus Jacob (Psal. xciii)*.

Suscipitumque Noemi puerum vosuit in sinu suo, et nutricis ac gerulæ officio fungebatur. Puerum ergo Noemi intelligibilis, quem ipsa per legem non meruit gignere, susceptum per prophetiæ mysterium sub velamine litterarum ac figurarum typo portabat occultatum, et quodammodo nutricis ac gerulæ officio fungebatur, quæ matris privilegio honorari non merebatur.

Vicinæ autem mulieres congratulantes ei et dicentes: Natus est filius Noemi, vocaverunt nomen ejus Obed. Vicinas autem mulieres ipsas hic intelligere possumus, quæ in Evangelio mulieri dragmam perditam inveniendi congratulabantur (*Luc. xv*), potestates utique cœlestes, quæ tanto supernæ sapientiæ juxta sunt, quanto ei per gratiam continuæ visionis appropinquant. Gaudet ergo angelicæ virtutes atque potestates in partu spiritali Ecclesiæ, atque nomen ejus vocant *Obed*, quod interpretatur *serviens*, cum in superni regis castris secum militare illum ac servire exoptent. Unde in Apocalypsi angelus, debitum Deo cultum sibi ab homine exhiberi metuens, Joannem se adorare volentem prohibuit, dicens: *Vide ne feceris: conservus tuus sum, et fratrum tuorum prophetarum et eorum qui servant verba libri hujus: Deum adora (Apoc. xix et xxii)*. Quid est quod ante Redemptoris adventum angeli ab hominibus adorantur et tacent, postmodum vero adorari refugiant? nisi quod naturam nostram, quam prius despexerant, postquam hanc super se assumptam conspiciunt, substratam sibi videre pertimescunt; nec jam sub se velut infirmam contemnere ausi sunt, quam super se, videlicet in cœli rege, venerantur nec habere dedignantur hominem socium, qui super se adorant hominem Deum. Quod autem de Obed subjungitur quod ipse esset pater Isai patris David, demonstrat spiritalis generatio prosapiam. Obed enim, ut prædiximus, *serviens* interpretatur; Isai, *insulæ sacrificium vel incensum*; et David, *fortis manu vel desiderabilis*. Qui enim Deo strenue servavit, sacrificium illi gratum atque incensum suavissimi odoris per virtutum opera et orationis studium impendit, sicque roboratus fide et devotione desiderabilis erit, et nimium Deo placitus. Unde et Cornelio centurioni angelus in visione apparens, orationes ejus assiduas et elemosynas frequentes Deo asseruit esse acceptabiles (*Act. x*). Hinc et per sapientiam dicitur: *Conclude elemosynam in corde pauperis, et hæc pro te exorabit ab omni malo; super scutum potentis et super lanceam adversum inimicum tuum pugnabit (Eccl. xxix)*. *Timenti Dominum non occurrent mala, sed in tentatione Deus illum conservabit et liberabit ab omni malo (Eccl. xxxiii)*.

CAPUT XVI.

Recapitulatio generationis Booz a Phares filio Judæ usque ad David filium Jesse.

(IBID.) *Hæ sunt generationes Phares : Phares genuit Esron, Esron genuit Aram, Aram genuit Aminadab, Aminadab genuit Naasson, Naasson genuit Salmon, Salmon genuit Booz, Booz genuit Obed, Obed genuit Isai, Isai genuit David.* Prudens lector, nota quod generationes decem sunt a Phares, filio Judæ, filii Jacob usque ad David : et cognosces quod totius legis intentio ad Redemptorem nostrum, qui de semine David natus est, tendit, quatenus illius adventum mundo salutarem prædicet, et totius legis plenitudinem atque perfectionem in eo consistere

A manifestet : *Firma enim legis, Christus ad justitiam omni credenti (Rom. x).* Ante legem ergo datam Jacob patriarcha in Judæ benedictione de incarnatione mediatoris Dei et hominum ita testatus est, dicens : *Non auferetur sceptrum de Juda, et dux de femoribus ejus, donec veniat qui mittendus est, et ipse erit expectatio gentium (Gen. xlix).* Ad David autem, qui decimus natu erat de semine Juda, taliter Scriptura refert, dicens : *Juravit Dominus David veritatem, et non frustrabitur eam : De fructu ventris tui ponam super sedem tuam (Psal. cxxxi).* Et sic tibi patebit omnium patriarcharum atque prophetarum oracula ad dispensationem pertinere Domini Salvatoris ac Redemptoris nostri Jesu Christi.

ORDO RERUM

QUÆ IN HOC TOMO CONTINENTUR.

B. BABANUS MAURUS, NOGUNTINUS ARCHIEPISCOPUS.

COMMENTARIORUM IN EXODUM LIBRI QUATUOR.

	Col. 9
Præfatio ad Freculphum Lexoviensem episcopum.	9
LIBER PRIMUS.	9
CAPUT PRIMUM. — De ingressu Israel in Ægyptum, et fatigatione qua vexabant Ægyptiis Israelitis.	9
CAP. II. — De obstetricibus Hebræorum et Pharaonis præcepto de interfectione masculorum.	15
CAP. III. — De nativitate Moysi et ejus expositione in flumine.	14
CAP. IV. — De Moysæ quando interfecit Ægyptium altercantem cum Israelita, et fuga ipsius in terra Madian.	16
CAP. V. — De Moysæ et uxore ejus, et quomodo apparuit ei Dominus in flamma ignis, in medio rubi, cum pasceret oves.	17
CAP. VI. — De eo quod jubet Dominus Moysæ descendere in Ægyptum ad Pharaonem, ut dimittat Israelitas a terra Ægypti; et de signo virgæ in serpentem versæ, et manu leprosa.	20
CAP. VII. — Ubi excusatur se Moysæ ut non eat ad Pharaonem.	24
CAP. VIII. — De reversione Moysi in Ægyptum et angelis occursu in via.	25
CAP. IX. — De ingressu Moysi et Aaron ad Pharaonem.	27
CAP. X. — Ubi Pharaeo paleas prohibet dari Israelitis; et de querimonia ipsorum Israelitarum pro siccatione operis.	28
CAP. XI. — De eo quod Moysi nomen suum Adonai Dominus indicavit, et de præcepto ad Israel dato.	29
CAP. XII. — De eo quod Levi progeniem numerat et de mandato ad Pharaonem dato, et signorum demonstratione.	30
CAP. XIII. — De conversione aquæ in sanguinem.	34
CAP. XIV. — De ranarum productione.	35
CAP. XV. — De scinpiibus.	36
CAP. XVI. — De muscis prolati.	37
CAP. XVII. — Ubi pestis valida immittitur in animalia Ægyptiorum.	39
CAP. XVIII. — De grandinis immissione.	41
CAP. XIX. — De locustis.	42
CAP. XX. — De tenebrarum immissione.	45
CAP. XXI. — De novissima plagarum decem, hoc est de primitivorum interitu, et mystica decem plagarum expositione.	45
CAP. XXII. — Mandatum Domini per Moysæ ad filios Israel datum ut petant a vicinis suis et amicis vasa aurea et argentea.	47
CAP. XXIII. — De sanctione Paschæ in terra Ægypti.	48
CAP. XXIV. — De transitu Domini in noctis medio per	

terram Ægypti, et percussione primitivo um.	51
LIBER SECUNDUS.	55
Præfatio.	55
CAPUT PRIMUM. — De protectione filiorum Israel ex Ægypto de Ramesse in Socoth prima mansione, et ritu Paschæ ibi exposito per Moysæ.	55
CAP. II. — De secunda mansione, hoc est de Socoth in Ethan, et de columna nubis et ignis.	62
CAP. III. — De transitu filiorum Israel ad mare Rubrum, et Ægyptio um suffocatione in aquis.	64
CAP. IV. — De cantico quod cecinit Moysæ et filii Israel Domino, post transitum maris Rubri.	67
CAP. V. — De protectione filiorum Israel a mari Rubro in Marath, ubi Moysæ, per Domini mandatum, ligu aquas amaras indulcavit, ubi et Dominus constituit eis præcepta atque judicia.	75
CAP. VI. — De eo quod a Marath pergentes filii Israel venerunt in Elim, et de Elim in desertum Sin, quod est inter Elim et Sinai; ubi et Dominus dedit illis vespere coturnices, et mane pluit manna.	76
CAP. VII. — De transitu filiorum Israel a deserto Sin in Raphidim, ubi murmura vit populus pro aquæ penuria.	85
CAP. VIII. — De pugna Amalec contra Israel.	84
CAP. IX. — De adventu Jethro cognati Moysi in desertum cum uxore et filijs Moysi; et de consilio quod dedit Moysi pro labore jurgiorum levigando.	86
CAP. X. — De ad eum filiorum Israel ad montem Sinai; ubi mandavit populo per Moysæ ut essent parati in diem tertium.	88
CAP. XI. — De eo quod die tertio cœperunt audiri tonitrua, micare fulgura, et nubes operire montem; clangorque buccinæ vehementius perstrépere, cum Dominus descendisset de monte.	91
CAP. XII. — Sermo Dei ad populum, decalogum legis profrens.	95
CAP. XIII. — Comparatio Decalogi ad decem plagas Ægypti.	100
CAP. XIV. — De eo quod perterritus est populus, visio- nis mag itudinem non ferens.	105
CAP. XV. — Responso Moysi ad filios Israel.	106
LIBER TERTIUS.	106
Præfatio.	106
CAPUT PRIMUM. — Præcepta juris, quæ constituit Dominus in monte Sinai, loquens ad Moysæ.	106
CAP. II. — De eo quod vetat ulorum culturas, et instruit de charitate et cæteris justificationibus legis, quæ post hæc sequuntur in volumine.	123
CAP. III. — De tribus solemnitatibus præcipuis, in quibus omne masculinum Domino præsentari, in lege præceptum est.	127
CAP. IV. — Ubi prædicat expulsum se gentes per manum angelis a facie filiorum Israel, si tamen audirent præcepta Domini et facerent ea.	130
CAP. V. — Ubi enarrat se emissurum cralroces ante	